

NĂM HỘI CHUYỆN HEO:

Điện Mạo Loài Heo

TRỊNH HẢO TÂM

Năm chó sắp sửa ra đi và năm heo chuẩn bị trở về. Heo là con vật cuối cùng trong 12 con giáp với dáng điệu mập mạp, nhàn nhã nên heo tượng trưng cho may mắn, giàu sang không phải vất vả, ngược xuôi. Đối với người Trung Hoa tượng trưng cho năm Hợi không phải heo nhà mà là heo rừng. Bản tính của heo rừng rất oai hùng, dũng mãnh không khiếp sợ trước những giống thú rừng khác. Heo tượng trưng cho phú quý, giàu sang, dũng khí và sức mạnh, vì vậy năm Hợi chắc chắn phải là năm nhà nhà ấm no, người người thành đạt, sức khỏe dồi dào, làm ăn phát triển, đấu tranh thắng lợi. Vậy heo là con vật như thế nào? Xuất thân từ đâu và đời sống riêng tư, tình cảm ra sao? Đó là những điểm khi tìm hiểu cũng không kém phần thú vị!

Heo có tên khoa học là Sus Scrofa, thuộc loài động vật có vú được các nhà vạn vật học xếp trong dòng họ có tên là Suidae cùng chung với heo rừng. Heo là loại gia cầm được nuôi lấy thịt làm thức ăn. Heo là giống ăn tạp nên rất dễ nuôi, cơm thừa cá cặn, cám, chuối cây, rau cải heo đều ăn tuốt luốt nên nhiều người nuôi heo như là một hình thức để dành tiền tiết kiệm, một tương mục tiết kiệm ngay trong nhà, khi cần tiền mua sắm, cho con đi học, cưới vợ cho con đều có thể bán heo lấy tiền. Vì vậy cái ông đất nung để dành tiền tiết kiệm người ta thường làm có hình con heo. Khi cần tiền thì đập heo đất ra.

Heo có thân hình mập mạp, no tròn với bốn chân ngắn và nhỏ trông có vẻ không cân xứng với thân thể to lớn, nặng nề nên heo có dáng đi ủn ỉn, chậm chạp và rất khó khăn khi phải chạy. Thân mình heo được bao phủ bởi một lớp lông thưa, cứng và ngắn có nhiều màu sắc khác nhau tùy theo giống heo từ đen, trắng, xám cho tới nâu hay đỏ. Heo có hai tai lớn và thính. Nhiều

khi đang ngủ nhưng hai tai heo vẫn hoạt động, xoay chiều về hướng có tiếng động. Đặc tính đó do thiên nhiên ban tặng có từ lúc heo còn sống trong rừng để giúp heo sinh tồn, đề phòng mọi thú dữ khác tấn công. Mắt của heo nhỏ và thị lực rất kém vì heo chỉ thấy cảnh vật xung quanh bằng một hình ảnh phẳng không có chiều sâu, không màu sắc xanh đỏ vàng tím mà chỉ thấy hai màu đen trắng. Heo “nhìn” mọi vật xung quanh bằng lỗ mũi, mũi heo vừa đánh hơi tìm thức ăn, vừa để nhận ra người quen hay phát giác những hiểm nguy đang đe dọa đồng thời lỗ mũi cũng là phương tiện truyền thông để heo diễn đạt cảm xúc. Vì mang nhiều chức năng quan trọng nên lỗ mũi của heo rất lớn, dài lại cứng rắn và đặc biệt lại cử động được để có thể ủi đất cát, rác rến, cây cối tìm thức ăn. Heo rừng đầu, mũi rất mạnh lại thêm có hai nanh dài, nên ủi đất đai hoa màu rất hay, chỉ một đêm, một nương khoai bị heo rừng phá là tan hoang không còn gì vớt vát!

Giống như chó mèo, heo không có những tuyến mồ hôi dưới da nên heo phải giải nhiệt qua miệng và lỗ mũi. Do đó mũi heo lúc nào cũng ướt ướt. Miệng heo rất rộng kéo dài gần tới mang tai và heo có hai hàm răng rất khỏe gồm có 44 răng vĩnh viễn khi trưởng thành để thay thế 28 răng sữa lúc còn nhỏ. Hai răng nanh của hàm trên cũng như hàm dưới khá dài, nhọn và chìa ra phía trước. Nhiều người Á Đông dùng nanh heo rừng làm đồ trang sức và tin đó như một lá bùa hộ mạng và đem lại may mắn. Mỗi chân heo có 4 ngón nhưng chỉ có 2 ngón giữa là to và có móng dày rắn chắc dùng để đi còn 2 ngón kia nhỏ và không chạm đất chỉ dùng để bươi rác. Đuôi heo nhỏ, ngắn và xoắn lại nhưng lại thẳng xuống khi heo hoang mang, lo sợ. Chiều cao của heo từ 1 đến 4 feet, thân mình dài từ 20 inches cho tới 6 feet và cân nặng từ 60 pounds cho đến tới 800 pounds (360 kg) ở giống heo lớn. Nếu không bị làm thịt, heo sống từ 6 cho đến 9 năm.

Cỡi heo ở thành phố Bremen nước Đức ngày 25-09-06

Thủy tổ của heo nhà ngày nay là heo rừng đã có mặt trên địa cầu rất lâu trước cả loài người. Bằng những mẫu xương hóa thạch người ta xác định được heo rừng trước tiên sống ở Âu Châu cách nay độ 40 triệu năm cùng thời với những thú 4 chân khác. Sau đó chúng mới có mặt ở Phi Châu rồi Á Châu cách nay 25 triệu năm trong khi loài người chỉ mới hiện diện một vài triệu năm mà thôi. Có lẽ vì nặng nề, chậm chạp không thích hợp với đời sống du mục của loài người thời xưa nên heo về sống với loài người rất muộn so với các loại gia súc khác như ngựa, chó, dê, bò. Theo nhà vạn vật người Anh Charles Darwin (1809-1882) thì heo được người Trung Hoa đem về nuôi để làm gia súc khoảng năm 5,000 trước Tây Lịch và quyển sách đầu tiên dạy cách chăn nuôi heo được vua Phổ Hy (Fo-Hi) viết vào năm 3,468 BC. Người Trung Đông sống trên vùng đất sa mạc với đồng cỏ có sẵn nên kéo dài đời sống du mục rất lâu, họ thường nuôi dê và trâu nên không quen với thịt heo. Có lẽ vì lý do đó mà người theo Hồi giáo và sắc dân Hebrews không ăn thịt heo và coi thịt heo là một thứ cấm kỵ, chẳng những

không ăn mà lỡ đụng phải heo, để nguyên quần áo mà trằm mình dưới sông để tẩy rửa. Cho rằng heo là con vật dơ dáy nhất trong các loài vật.

Mỹ Châu và Úc Châu từ ngàn xưa không có bóng dáng heo rừng. Heo đã du nhập Hoa Kỳ bằng những chuyến tàu của các ông Trịnh Hòa từ Trung Hoa, Columbus, De Soto từ Âu Châu và những người khác nữa. Họ mang heo theo để làm lương thực cho cuộc hải hành thường kéo dài hàng nhiều năm trời. Ông De Soto đã để lại vài con heo cho người da đỏ cũng như vài con sút dây chạy mất vào rừng. Loại heo Razorback (lưng mỏng) ở vùng đông nam Hoa Kỳ được xem là “hậu duệ” của những con heo của ông De Soto.

Heo nuôi ngày nay được lai giống từ nhiều loại heo rừng khác nhau, xuất xứ từ nhiều vùng trên thế giới nên chúng có những đặc tính cũng khác nhau. Theo các nhà vạn vật thì có độ 300 giống heo. Tại Hoa Kỳ những nhà chăn nuôi ưa chuộng những giống heo sau đây vì dễ nuôi, mau lớn và đẻ sai:

- Berkshire: như tên đã gọi loại heo này được lai giống đầu tiên ở vùng Berk của nước Anh và thời ấy chính hoàng gia Anh cũng nuôi loại heo này trong điện Windsor. Loại này được nhập sang Hoa Kỳ vào năm 1823. Thân chúng lông đen nhưng mặt và chân có màu trắng, mũi ngắn và tai dựng đứng.

- Hampshire: cũng xuất xứ từ Anh quốc nơi vùng Hampshire và được đem sang Hoa Kỳ giữa thế kỷ 19. Thân màu đen nhưng có một vòng đai trắng quanh lưng phía hai chân trước, hai chân này cũng trắng, chúng nuôi con rất giỏi.

- Yorkshire: cũng xuất xứ từ Anh quốc nơi miền cùng tên với heo được du nhập vào Hoa Kỳ và Canada vào cuối thập niên 1880 và trở thành loại heo được các nhà chăn nuôi ưa chuộng nhất. Tại VN ở trại heo Thủ Đức trước đây cũng nuôi loại heo này. Heo Yorkshire màu trắng đôi khi có đốm đen, rất lớn con, nổi tiếng

để sai, mau lớn, ít bệnh và thích hợp được ở mọi vùng.

-Duroc: đây là loại heo chánh gốc Mỹ, xuất xứ từ vùng New York tại trại chăn nuôi có tên là Duroc. Heo Duroc màu đỏ, thông minh và mau lớn.

-Chester White: được gây giống tại Chester County thuộc bang Pennsylvania vào đầu thế kỷ 19. Giống heo này không ồn ào, thích ứng với mọi khí hậu và hội nhập dễ dàng với các giống heo khác.

-Poland China: loại này không xuất xứ từ Ba Lan, lại cũng không du nhập từ Trung Quốc như tên của chúng mà lại chính gốc Mỹ ở bang Ohio. Chúng giống như heo Berkshire chỉ khác mũi dài và tai cụp xuống.

-American Landrace: đây là giống mới nhất được gây vào thập niên 1950 tại Hoa Kỳ. Nó giống như loại Yorkshire nhưng thân dài vì có thêm 3 xương sườn so với các loại heo khác. Chúng hiền lành, dễ nuôi và mau lên cân.

Người ta thường cho rằng “Ham ăn như heo” hoặc “Lười như lợn”. Có lẽ cũng đúng phần nào vì cuộc đời của heo chỉ có hai việc chính chiếm hầu hết thì giờ trong đời sống ngắn ngủi của heo là ăn và ngủ. Heo có thể ăn liên tục 4, 5 tiếng đồng hồ rồi lại lăn ra ngủ với một thời gian dài như vậy. Heo ngủ rất say và cũng ngáy to tiếng! Heo ăn tạp nghĩa là ăn đủ mọi thứ từ thực vật như rau, quả, củ, rễ cho tới thịt sống cũng như nấu chín của các loài động vật. Thức ăn dư thừa, rau cải ung thối, trái cây phế thải, những thứ được xem như là rác rến, heo cũng chẳng khước từ. Ở xứ ta cũng như các nước A Châu lân cận, người ta có thể cho heo ăn cây chuối sau khi đã hái quả, rau muống, bèo cám dưới ao hay nấu cháo, nấu cám hoặc cá vụn. Tại Hoa Kỳ heo trong các trại chăn nuôi được ăn bắp, cao lương (bo bo) nên heo rất mau mập. Heo cung cấp thịt nhiều hơn bò, cứ 10 pounds lương thực heo ăn là heo mập thêm được 3 pounds thịt, trong khi bò chỉ được 1 pound. Vì cơ thể quá nhiều mỡ nên lúc nào heo cũng cảm

thấy nóng bức và thích trằm mình trong những vũng nước, vũng bùn. Vì vậy nuôi heo nên để heo trong mát, tránh ánh nắng chiếu thẳng vào heo, nghĩa là chuồng heo phải có mái che. Người ta thường cho rằng “Đơ như heo!” vì thấy heo thường nằm trong vũng sinh. Thật ra heo cũng thích ở nơi sạch sẽ, khô ráo, thường xuyên được rửa ráy, quét dọn. Vì thân thể nóng bức nên heo rất cần nước để uống, nên lúc nào cũng phải có sẵn cho heo một thùng nước.

Cuộc đời tình ái của heo cũng lắm điều đáng nói. Heo biết truyền giống rất sớm, lúc tuổi đời từ 5 đến 7 tháng là heo đã có khả năng tình dục. Heo đực khá mạnh về tình dục và quanh năm suốt tháng lúc nào cũng trong tư thế sẵn sàng...ứng chiến để đáp ứng mọi nhu cầu khi heo nái cần đến. Trái lại heo nái chỉ rạo rục xuân tình trong một thời gian là 2, 3 hôm trong một chu kỳ là 21 ngày. Thời gian này trong nước tiểu heo nái chứa nhiều estrogen để hấp dẫn heo đực. Bất ngờ bị hương tình quyến rũ, heo đực sẽ dùng mũi để phăng lần tìm nơi xuất phát. Khi gặp heo nái, heo đực dùng mũi của mình để tâm tình trao đổi, hít hít mọi nơi. Nhiều khi heo nái sợ quá bỏ chạy, heo đực vẫn làm lý rượt theo bèn gót, nghiêng răng trèo treo và nước dãi nhỏ xuống lòng thông. Để tỏ sức mạnh, đôi khi trận chiến xảy ra, heo đực cố cắn cho được cổ hoặc tai heo nái. Trận chiến này có vẻ nhẹ nhàng, nặng về hình thức thủ tục làm tăng thêm phần lãng mạn khác hẳn với trận chiến giữa hai con heo đực. Lúc này heo nái không thể khước từ, đứng im bất động, lưng cong lên và hai tai dựng đứng. Lợn lòng trong heo đực được dịp xông chuồng!

Theo những người chuyên nuôi heo nọc (heo đực có giống tốt) thì mỗi lần bỏ nọc chỉ cần độ 3 phút là heo nọc hoàn thành tốt nhiệm vụ. Sau đó nên đem heo nái đi chỗ khác, đừng để chúng quen hơi, như vậy heo nọc có thể tiếp tục công việc của mình với khoảng 50 heo nái khác mà không hề hấn gì! Mấy chục năm trước ở Hồng Kông, chính phủ Anh nhằm giúp đỡ cho những gia đình thuộc diện “mẹ góa con côi” nên có sáng kiến cho mỗi gia đình một con heo nái để nuôi, heo đẻ sẽ tăng lợi tức. Đến lúc heo nái

động đực, chính phủ phải phái một anh lính chở heo nọc tới bằng xe đạp cho các gia đình góa phụ này. Các chú lính trẻ ì ạch chở heo nọc đến đâu là hàng xóm thiên hạ không nín cười được! Nhiều câu chuyện tiếu lâm được dân chúng thêu dệt quanh công tác trợ cấp xã hội thiết thực này.

Thời gian trứng rụng ở heo nái là 36 tiếng đồng hồ. Sau khi đã đậu thai thì heo nái không còn động đực nữa. Bụng mang dạ chứa non 4 tháng (từ 112 đến 114 ngày) thì heo nái sẽ sanh con, mỗi lứa từ 6 đến 12 con. Heo con bú sữa mẹ và lớn lên rất mau. Lúc mới sanh mỗi con cân nặng từ 2.5 cho đến 3 pounds, sau 3 tuần lên 10 đến 12 pounds và 8 tuần 35 đến 40 pounds (18 kg). Đến lúc này heo con có thể tự lực cánh sinh mà không cần phải bú sữa mẹ nữa. Thường mỗi năm heo nái có thể đẻ được hai lứa với suất soát 20 con. So với bò phải mất 9 tháng mang thai và mỗi lần đẻ chỉ được một con. Dê trừu phải mất 5 tháng và mỗi lứa được một hoặc hai con!

Ăn món truyền thống Đức: giò heo và bắp cải chua

Biết cách nuôi thì heo ít mắc bệnh. Bệnh làm heo chết nhiều nhất là dịch tả (cholera) có thể giết nguyên cả trại heo trong vài ngày. Tại Hoa Kỳ khi một trại heo bị dịch tả thì tất cả các heo trong trại đều bị giết hết và chôn trong hố sâu có rải vôi bột. Trước khi chôn mỗi con đều bị đâm bằng sắt nhọn để tránh bụng sinh lên. Chủ trại heo sẽ được chính phủ bồi thường, liên bang chịu một nửa và tiểu bang chịu một nửa. Những bệnh khác có thể làm heo chết là sung phổi, lao phổi, cúm và lở loét bao tử. Giun sán cũng có thể giết heo. Loại sán có tên là Trichinae do heo ăn phải từ thực phẩm không được nấu chín, sẽ sinh sôi phát triển trong ruột heo và ấu trùng di chuyển vào huyết quản trong các thớ thịt. Heo này ta thường gọi là heo gạo vì ấu trùng giống như hạt gạo, nếu ăn thịt heo này ấu trùng sẽ sinh sôi trong ruột con người. Do đó thịt heo phải được nấu chín trước khi ăn. Nem chua là một món khoái khẩu nhưng nên cẩn

thận khi làm phải lựa thịt tốt. Để tránh heo bệnh heo phải được chích ngừa và đồ ăn cho heo phải được nấu chín.

Ở nước ta nhiều khi heo bị bệnh, bỏ ăn cô nàng nuôi heo đổ thừa cho hàng xóm dèm pha:

Trách ai đem miệng nói dèm
Nên heo trở máng, chề hèm không ăn!

Heo cung cấp cho nhân loại một nguồn thịt dồi dào chiếm 38% số thịt thế giới tiêu thụ. Thịt heo là một thứ lương thực cao cấp chứa rất nhiều chất đạm (protein). Theo tổ chức Lương Nông (FAO) của Liên Hiệp Quốc những nước sau đây tiêu thụ thịt heo nhiều nhất, thống kê căn cứ vào số calori do thịt heo cung cấp cho mỗi người trong một ngày: Áo (353), Thụy Sĩ (349), Phần Lan (343), Trung Quốc (331), Pháp (301), Tây Ban Nha (296), Đan Mạch (293), Ba Lan (267), Tiệp Khắc (264), Đức (247).

Thống kê cho thấy các nước Âu Châu là những nơi tiêu thụ thịt heo nhiều nhất, ở Á Châu thì có Trung Quốc. Theo ước lượng có khoảng 650 triệu heo được người ta nuôi trên thế giới.

Ngoài việc cung ứng cho nhân loại một nguồn thực phẩm dồi dào, heo còn cung cấp mỡ để

làm dầu bôi trơn, thấp đèn. Máu heo làm thực phẩm chó mèo và phân bón. Da heo được thuộc để làm áo da, ví phụ nữ. Trong lãnh vực y khoa vì bộ máy tuần hoàn rất giống loài người, trái tim và các mạch máu cùng cỡ với loài người nên van của tim heo được thay thế cho loài người. Tại quận Cam California hãng Johnson & Johnson có chi nhánh để sản xuất van tim heo để ghép cho người. Da heo có độ dày gần giống như da người nên cũng được dùng để thí nghiệm các loại thuốc trị ngoài da, chữa bệnh dị ứng. Heo cũng bị loét bao tử mỗi khi căng thẳng thần kinh nên cũng được dùng để thử nghiệm những loại thuốc bao tử trước khi bán ra công chúng.

Về văn nghệ giải trí, heo cũng thông minh không thua gì loài chó vì heo có bộ óc lớn hơn các loài vật khác so với thân thể chúng nên heo cũng làm trò trong gánh xiếc. Cuối thế kỷ 15 vua Louis XI của Pháp chỉ thích xem đoàn vũ heo mà thôi. Heo không có xuất hiện trên phim ảnh như chó và khỉ, phim con heo như người ta thường nói không có nghĩa là phim ảnh do heo đóng là một loại phim khác do người đóng và diễn viên không cần đến trang phục, trần trụi như heo!

Tại nước ta trong các yến tiệc mỗi dịp quan hôn tang tế phải có rượu và thịt. Không thịt không thành đám. Đám cưới cũng vậy “Cưới không heo như cù nèo không móc”. Vì vậy sính lễ hỏi vợ ngoài trâu cau, nữ trang, trà rượu, bánh trái còn phải có một con heo quay:

Cưới em một thúng xôi vò
Một con lợn béo, một vò rượu tăm.

Sau ngày cưới cô dâu cảm thấy không hạnh phúc vì lấy nhầm ông chồng Cả Đản thì lại đồ thừa cho bà mẹ ham tiền:

Mẹ em tham thúng xôi dền
Tham con lợn béo, tham tiền Cảnh Hưng
Em đã bảo mẹ rằng...“Đừng”
Mẹ hứ, mẹ híc, mẹ bưng ngay vào.
Bây giờ kẻ thấp người cao
Như đôi đũa lệch, so sao cho đều!

Miền Bắc còn có tục lệ gọi là “Nhị Hi”, hai hôm sau ngày đám cưới, cô dâu trở về thăm lại cha mẹ, họ hàng. Trong lễ vật nhà trai mang biếu nhà gái lại cũng có con heo quay. Nhưng con heo lần này mới là quan trọng vì nó nói lên phẩm giá trình tiết của cô dâu: nếu hai lỗ tai con heo còn nguyên vẹn thì nhà trai muốn cho nhà gái biết cô dâu cũng còn nguyên vẹn trước khi về nhà chồng. Trái lại nếu tai con heo bị cắt mất thì coi như cô dâu trước khi về nhà chồng đã đánh rơi đầu đó cái...đáng giá ngàn vàng!

Thủy tổ của heo nhà là heo rừng sống trong vùng rừng núi hoang dại. Chúng thường đi ăn thành từng đàn lúc ban đêm trước khi mặt trời mọc. Heo đực đi tiên phong để tìm thức ăn cho heo nái và đàn con. Chúng hay đào bới, ủi khoai sắn lên để ăn củ, ăn thì ít mà phá hoại thì nhiều. Dân làm rẫy tìm cách đào hố mà bẫy chúng. Thịt heo rừng được chế biến thành những món ăn hấp dẫn bán trong những quán thịt rừng ở Hồ Nai, Biên Hòa. Heo rừng chạy rất nhanh có thể đạt tốc độ 20 miles một giờ và sống từ 15 đến 20 năm. Ngày nay heo rừng được liệt vào danh sách loại thú hiếm quý cần được bảo vệ và chúng cũng có mặt trong núi rừng vùng ôn đới như Hoa Kỳ và Âu Châu, nhiều nhất là ở Đức.

Một loại heo khác hiện được một số người Mỹ ưa thích nuôi trong nhà bên cạnh chó mèo. Loại heo này có tên là heo Việt Nam bụng ồng (Vietnamese Pot-Bellied Pig). Ở Mỹ gọi là heo VN nhưng ở VN gọi là heo mọi, chỉ có đồng bào Thượng trên cao nguyên mới nuôi loại heo này vì chúng nhỏ con nuôi không lớn được nhưng thịt chúng rất ngon. Người Mỹ rất thích loại heo này cho rằng nó thông minh, dễ thương. Họ cho heo ở trong nhà lót thảm, ăn đồ ăn riêng chứ không cám hèm như ở VN và dẫn đi dạo phố như một một thời thượng. Ở thành phố Upland (California) có một bà Mỹ nuôi heo VN này bị hàng xóm thưa không cho nuôi vì không muốn kê cận nhà mình lại có một nhà nuôi heo. Bà chủ heo nhất định cho rằng con heo của bà là một thú “Pet” (thú vật nhà) và chống lên tòa án địa phương. Kết quả bà thắng